

Den Økonomiske Faktor i Regeringens Popularitet - en Oversigt

Det har ofte været diskuteret, hvor meget en regering kan påvirke sit valgresultat ved hjælp af den økonomiske politik. Dette spørgsmål har to aspekter:

A1 Hvor meget kontrol har regeringen overhovedet over den økonomiske udvikling?

A2 Hvor meget og hvordan reagerer vælgerne på den økonomiske udvikling?

Formålet med denne artikel er at give en oversigt over den omfattende (internationale) litteratur om A2, d.v.s. litteraturen om *VP-funktioner*, der forklarer Valgresultater og Popularitetsmålinger («galluptal»), ved hjælp af makroøkonomiske variable¹⁾.

Grundlaget for VP-funktionerne er *ansvarlighedshypotesen*: Det vil sige den hypotese at vælgerne holder *regeringen* ansvarlig for konjunkturudviklingen.

Ansvarlighedshypotesen er blevet operationaliseret i form af en række ligninger, der har kunnet estimeres statistisk. Før vi vender os henimod, bør vi imidlertid kort diskutere [A1], dvs. hvor stor en del af konjunkturudviklingen, det overhovedet er rimeligt at gøre regeringen ansvarlig for.

Heri ligger allerede antydning, at hele den teoribygning, som omgiver VP-funktionerne,

udspiller sig indenfor en grundlæggende rationalitets-logik, så der er tale om en økonomisk model, på linie med alle andre økonomiske modeller; men en økonomisk model, der anvendes på en politologisk problemstilling. En forskningsretning, der bredt taget går under betegnelsen *Public Choice*, (se Paldam, 1986a, eller for en mere omfattende oversigt Mueller, 1979).

Nogle politologer ser teorien for VP-funktioner som en modsætning til de politologiske teorier, der ikke anvender rationalitetslogikken; men bygger på teorier om »parti-identifikation« og gruppepres o.l. Andre politologer benægter, at der er en modsætning. Argumentet herfor er værd at opregne: man kan nemlig spørge, om det er rationelt at tage alle beslutninger op til vurdering hele tiden. Det er det selvfølgelig ikke - vi er, for at kunne leve fra time til time og dag til dag, tvunget til at tage mange, mange beslutninger for givne. Og til at have, hvad man kan kalde automatiske (eller default) meninger på mange områder. Dvs. på områder hvor vi ikke selv har (fået) tænkt, har vi automatisk de samme meninger som »vores gruppe«. I politiske sammenhænge kan gruppen f.eks. være vores parti. For at holde styr på alle automatiske meninger ordner vi dem - praktisk - på en skala fra venstre til højre. Hvorfor forskellige synspunkter er henholdsvis højre- og venstreorienterede er ofte svært at forstå, men det er praktisk. Hvis vi f.eks. er modstander af EF, er vi også automatisk tilhængere af

vindmøller, osv. Læseren vil se, at dette ikke er irrationelt; men uhyre praktisk, da der er beslutningsomkostninger - det tager tid at trænge ind i sager og danne sig sin egen mening, og de, der gør det, er som regel stadig ikke enige.

Men selv om de fleste stemmer på deres gamle parti, er der ikke desto mindre altid en hel del vælgere, der skifter parti - i Danmark har det typisk været ca. 20%. Disse bruttobevægelser har medført at regeringstilslutningen i snit, for de sidste 15 valg *faldet med 1%* (af vælgerne); men *middelspredningen er på ikke mindre end 5.4%* omkring dette gennemsnit²). Formålet med VP-funktionerne er at analysere disse skift, så vi kan forklare og forudsige de store afvigelser rundt om det gennemsnitlige.

På den anden side er der noget irrationelt i selve valgbeslutningen. Ved Folketingsvalget i 1987 vil ca. 80% af vælgerne stemme. Det bliver omkring 3.300.000 personer, så hver af dem vil få en indflydelse svarende til 0.00003%, og det er unægtelig meget nært ved 0. Man omtaler det som *valgparadoxet*, at folk kan overtale til at bruge den nødvendige halve time til at stemme, når det dog ikke giver nogen reel indflydelse³).

I. Hvor meget styrer regeringen den økonomiske udvikling?

Det vil nok være velkendt for de fleste læsere, hvordan der i den økonomiske litteratur i den sidste snes år har været rettet stærke angreb på den før da helt fremherskende »styringsoptimisme«, efter hvilken regeringen kunne kontrollere de centrale makrovariable med en margen, der er klart mindre end et procentpoint. Den glade styringsoptimisme er af mange grunde stærkt på retur (i øst som i vest). Vi skal nøjes med at omtale tre relevante

problemer for styringen, idet vi kun skal se på korttidsproblemer⁴):

For det første er der det *politiske stabilitetsproblem*. Da virkningslaget (tiden mellem at et indgreb foretages og det virker) i de gængse politikker er et halvt til et par år, kræver en systematisk konjunkturstyring, at en regering har en *tidshorisont* på mere end et par år. Det er nok tvivlsomt om selv de stabileste regeringer har en flerårig tidshorisont; men det er klart at for svage, ustabile regeringer uundgåeligt får en meget kort tidshorisont. En regering, der når som helst må være forberedt på at blive væltet, den er naturligvis tvunget til at give dag-til-dag problematikken en meget høj prioritet.

I den forbindelse er der grund til at nævne et hovedresultat for forskningen i sammenhængen mellem valglove og politisk stabilitet (se Rae, 1967). Det fremgår nemlig meget klart af data, at politisk stabilitet *ikke* opstår af sig selv; men bliver fremtvunget af forfatninger og valglove. Det største politiske kaos findes i små (relativt homogene?) lande med proportional repræsentation, som f.eks. Danmark, Belgien, Holland, Finland og Israel. Der- som vi ønsker at fremme politikernes muligheder for at styre vores økonomi, bør vi sørge for institutioner, der systematisk straffer politisk splid og belønner samarbejde, f.eks. høje spærreregler, valg i enkeltmandskredse eller i det mindste i amter, som i Norge og Sverige (som vel ingen kalder mindre demokratiske end Danmark). Det hjælper også, hvis der skal vælges en præsident, o.l. Som forholdene er nu, her i landet, ville det næppe være en fordel for f.eks. Venstre og Konservative at slutte sig sammen og danne Danmarks Liberalt-Konservative Parti.

Det betyder, at alle regeringer (i sådanne »splittede« lande) må være koalitioner eller mindretalsregeringer. Og det er vel-

kendt, at de samarbejdsparter, der ikke får al den virak - og de stemmer⁵⁾ - der følger af at stille statsminister, de er tvunget til hele tiden at markere sig på deres samarbejdspartneres bekostning. Så en koalition/mindretalsregering er en styringsmæssigt relativt svag regering.

For det andet gælder, at der er et betydeligt *internationalt element* i konjunkturudviklingen. Det er i mange tilfælde svært gennemskueligt, hvor stor en del af en given udvikling, der er udenlandsk, og hvor stor en del der kan tilregnes regeringen; men fra tid til anden er det dog klart for alle, at et bestemt konjunkturtræk er internationalt. Det er især tilfældet, når vi rammes af et internationalt konjunkturchock, som f.eks. olieprischokkene i 1973 og 1980. I sådanne tilfælde er det muligt at popularitets-virkningen er anderledes. Det er nemlig ofte observeret at regeringer kan få en kortvarig; men stærk popularitetsgevinst ud af en international krise, jf. omtalen nedenfor af fane-effekten i VP-funktionerne.

For det tredje er der så de styringspolitiske problemer, der er fremkommet i forbindelse med diskussionen af RF - *Ratio-nelle Forvaltninger*⁶⁾. Lad os helt generelt betragte en agent A, der skal træffe en økonomisk beslutning, der tænkes at skulle gælde for en vis periode T fremefter. For at kunne beslutte, må A overveje, hvordan forskellige relevante størrelser - lad os kalde disse for $x_1, x_2, \dots$ - kan tænkes at ville udvikle sig over T. A kan f.eks. være en fabrikant, der skal fastsætte en pris til annoncering i firmaets salgsmateriale, der tænkes at skulle gælde i et halvt år. De relevante x 'er er her produktionsomkostningerne på varen, salgsmkostningerne og priserne på konkurrerende produkter m.v. Kort sagt, der skal dannes nogle *forventninger* $E(x)$, for de

forskellige x 'er, før A kan træffe sin beslutning.

Den simpleste måde at danne disse forventninger på den *adaptive*, den fås ved at antage at $E(x)$ simpelthen er det, man kan huske om x . D.v.s.

$$(1) E_A(x) = \sum_{k=-1}^{-\infty} \alpha_k x_{-k}, \quad \text{hvor } \sum_{k=-1}^{-\infty} \alpha_k = 1, \\ \text{og for alle } k \text{ er} \\ 0 \leq \alpha_{k-1} \leq \alpha_k \leq 1$$

Her er α 'erne altså et sæt af vægte, der falder mere og mere, jo længere man går tilbage i tiden. Hvis de falder til nul allerede efter et par perioder, kaldes de adaptive forventninger for *myopiske* - det er efter mange undersøgelser netop den slags forventninger, der er relevante for VP-funktionerne.

Lad os nu forestille os, at den beslutning, A skal træffe, er, hvordan han skal investere 10 millioner af sine egne kroner. Så er det klart, at A vil tænke sig meget godt om. Desuden vil han opsøge og udspørge de eksperter, der er villige til - for gode ord og betaling - at give relevante råd. Kort sagt: A vil forsøge at danne de *bedst mulige forventninger*, og det er ikke adaptive forventninger. Den slags forventninger bliver altså *fremadrettede*, og vi skriver:

$$(2) E_A(x) = F(I, \theta), \quad \text{hvor } I \text{ er al tilgængelig information, og } \theta \text{ de bedste teorier på området. I (2) indgår de historiske erfaringer med } x; \text{ men kun som én ud af mange faktorer.}$$

Hvis der er tale om en helt »triviel« beslutning (vores daglige indkøb), hvor T er et par dage), hvor A ikke kan få noget ud af at få forbedret sine forventninger, er det klart, at det er irrationelt at bruge ret mange anstrengelser på at danne forventninger - her er vi i tilfældet (1) - men når der er meget på spil (investeringseksempel), så er det tilfældet (2), der er det relevante. Det er da også velkendt, at økonomer er nogenlunde gode til at forudsige

folks forbrug; men investeringsforløbet er det helt anderledes svært at forudsige.

Ind imellem de to teoretiske grænsetilfælde (1) og (2) finder man naturligvis et helt spektrum af »blandings-forventninger«, hvori der indgår læreprocesser, m.v. I den gode gamle Keynes-model, der har dannet grundlaget for al økonomiundervisning her i landet i snart 50 år, er der forventningsdannelsen (1) der er sagen. Selve det at påvise at der er et helt spektrum af muligheder, og at vi i enhver situation bør overveje hvilken forventningsdannelsesmodel, der er den mest realistiske er en ny udvikling i økonomisk teori - det, der hedder RF-revolutionen.

Der er nu en gruppe (amerikanske) økonomer - kaldet *nyklassikerne* - der har vakt en betydelig opsigt ved at opstille og analysere teoretiske makromodeller, hvor alle agenter danner de bedst mulige forventninger, d.v.s. hvor vi hele tiden er i tilfældet (2). Det sensationelle ved den slags modeller er, at man i mange tilfælde finder, at *den økonomiske politik bliver virkningsløs*. Udviklingen kan bedst beskrives som tilfældige svingninger rundt omkring helt enkle neo-klassiske vækstmodeller⁷⁾. Det har så oven i købet været hævdet, at disse resultater faktisk er mere end blot og bart teoretiske kuriositeter. Altså, at der er en række eksempler på økonomiske indgreb, der har vist sig virkningsløse.

En grundig gennemgang falder helt udenfor denne fremstillings rammer; men hovedpointen vil vise sig at være relevant. Man sonderer mellem (små) *policy-ændringer*⁸⁾ og (store regime-ændringer⁹⁾. Her bruges ordet regime som betegnelse for den samlede strategi i den økonomiske politik - hele det system af teorier og målsætninger, som styrer politikken. Har man forstået regimet, så er alle de enkelte policy-ændringer forudseelige - og givet

at alle har de bedst mulige forventninger - er de rent faktisk *forudsete, og på forhånd indbygget* i folks adfærd. Dvs. når policy-ændringen kommer, har den ingen effekt.

For at en policy-ændring skal have en effekt skal den altså enten være *uforudseelig* - og det vil sige tilfældig - eller den skal være et led i et *regimeskift*. Tror folk på, at der er et regimeskift vil politikken have en meget betydelig effekt, idet alle nu indbygger hele det ny regime i deres adfærd. Selv om en regering proklamerer en helt ny politik er det naturligvis ikke givet at folk tror herpå - i mange tilfælde vil der rent faktisk heller ikke blive ført en ny politik, selv om der er blevet annonceret en sådan.

II Teorien for VP-funktioner

Lad os nu vende os til vores emne: Valg- og Popularitetsfunktioner. Jeg har andetsteds (Paldam, 1981) givet en historisk oversigt over litteraturen siden 1970, hvor de tre første papirer udkom. Heraf blev Kramer (1971) den vigtigste igangsætter. Senere kom den anden bølge omkring 1978 med Frey & Schneider (1978a & b), som de to mest igangsættende papirer. Et nyt skridt blev Hibbs' modeller fra omkring 1982, der især betød et teknisk gennembrud. Status blev sidst foretaget i maj 1987, i form af en konference med de fleste ledende forskere som deltagere, hvoraf et konferencebind, er under forberedelse (Lewis-Beck & Norpoth, 1988).

Den grundform, man har udarbejdet mest med ser ud som følger, i den simpleste udgave, der dels er lineariseret og dels er udtrykt i første differenser. Dvs. vi forklarer ikke partiernes absolutte størrelse; men kun *ændringen* heri siden sidste valg eller sidste kvartal¹⁰⁾.

$$(3) \begin{matrix} d_i V \\ d_i U \end{matrix} = a_0 R + a_1 T + a_2 S + \dots + b_1 + b_2 d_i p + \dots$$

Her er a 'erne og b 'erne koefficienter, der skal beregnes. Bemærk at a 'erne er koefficienter til de *politiske* og b 'erne til de *økonomiske* variable:

d_1V ændringen i regeringens tilslutning til valget eller evt. ved en popularitetsmåling.

R er en konstant, der evt. kan have forskellige værdier for hver regering.

T er en variabel, der indeholder den cykliske komponent i regeringspopulariteten, jf. nedenfor.

S er en, eller evt. flere, sande politiske variable. Vi skal nævne nogle stykker senere.

d_1U er første differens til den første økonomiske variabel. Vi skal antage, at det er arbejdsløsheden. Fodtegnet L betegner, at der her indgår et lag (tidsforskydning).

d_1p er første differens til den næste økonomiske variabel, igen med et lag. Vi skal antage, at p er inflationstakten.

o.s.v.

Der er i denne litteratur en betydelig asymmetri mellem de politiske og de økonomiske variable, idet de økonomiske er faktisk målte tal, medens de politiske for det meste er formelle, konstruerede variable, som R og T .

Konstanten R er der ikke mange ben i, men det har ofte været diskuteret, hvordan den cykliske komponent T ser ud - problemet er, at der er en betydelig varians rundt om disse tal. Over 175 valg i 17 lande (jf. Paldam, 1986b) finder man f.eks. det meget generelle resultat at *den typiske regering taber 1.65% af vælgertilslutningen* ved at regere en normal valgperiode; men middelspredningen på dette resultat er ikke mindre end 4.5%, så den enkelte regering kan ikke forudsige sit resultat ret godt, selv om gennemsnitstallet

er meget godt bestemt. Faldet i vælgertilslutningen er ikke jævnt fordelt; men har en typisk cyklik, hvor tilslutningen først stiger, så falder jævnt, og endelig stiger igen henunder valget, som tegnet på figur 1.

På figuren er der først en periode A på et halvt år, der somme tider kaldes den nye regerings hvedebrødsdage, hvor tilslutningen går op med a , der måske er på et par procent. I nogle tilfælde, hvor et nyt parti er kommet til magten med et utilstrækkeligt flertal har man holdt valg i denne periode og fået forøget sit flertal. Herefter følger en lang periode - det meste af valgperioden - B , hvor populariteten falder støt, med $a + b + c$, eller med så meget som 5-6%. I det sidste halve år før valget C stiger populariteten så igen med et par procent c . Men ved valget er der stadig et fald i regeringspopulariteten på $b = 1.65\%$ i sammenligning med sidste valg. Medens det sidste tal er velbestemt, herunder dets store middelspredning, er den øvrige cyklik - grundet den store variation - stadig noget diskuteret.

Før vi fortsætter opregningen af de vigtigste modeltræk kan der være grund til et lille indskud: For det forekommer egentlig ret irrationelt at regerende partier i snit taber 1.65% af vælgertilslutningen. For i gennemsnit må en regering jo regere præcist lige så godt eller dårligt som vælgerne realistisk set kan forvente, at den gør. Ikke desto mindre koster det altså lidt at regere. Og det er naturligvis godt for demokratiet, at det er således - for det giver de for demokratiet nødvendige magtskift. Der er fremsat en række forklaringsforsøg (jf. Paldam, 1986b); men det er svært at nå videre end at vælgerne i snit har en vis forkærlighed for nye ansigter. Men tilbage til opregningen:

Ud over disse formelle variable er der så af og til én eller et par »sande«, men

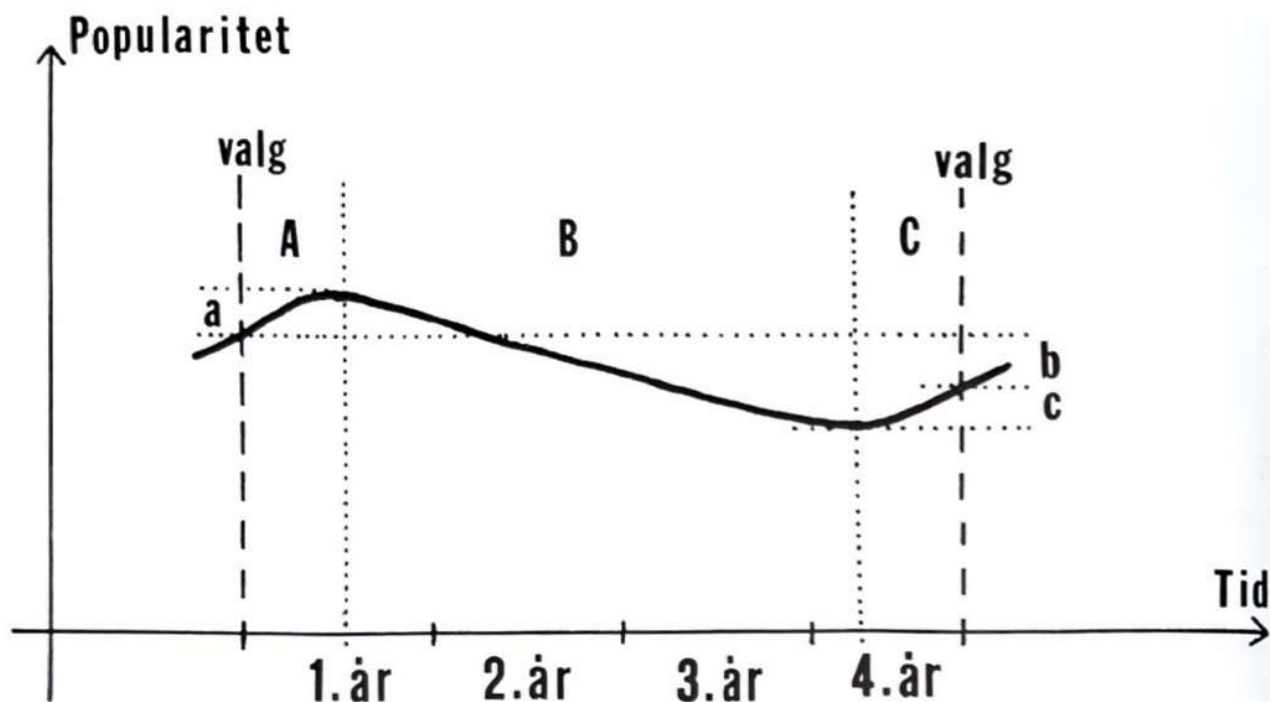

Fig. 1. Cyklikken i regeringspopulariteten over en valgperiode.

(Bogstaverne betegner perioder og størrelsesordener, der diskuteres i teksten - figuren stammer oprindeligt fra Goodhart & Bhansali, 1970).

specielle, politisk variable, der nul undtagen i en kort periode, hvor nogle særlige begivenheder indtræffer. Den slags »dummy«-variable er en elegant måde, hvorpå man kan tage højde for begivenheder, der er enestående. I amerikanske undersøgelser er der f.eks. ofte en »Watergate dummy«, til forklaring af det pludselige fald i præsident Nixon's popularitet i det sidste år før hans afgang.

Af mere *generelle* politiske variable er der én, som bør omtales lidt mere grundigt. Det er den allerede nævnte *fane-effekt* (the rally-around-the-flag variable). I lande, der har en mere aktiv verdenspolitisk rolle end vi har, har man ofte iagttaget at regeringen opnår en kraftig, men kortvarig, stigning i sin popularitet, som reaktion på en udenrigspolitisk krise - den engelske statsminister Margaret Thatcher fik f.eks. 15% mere tilslutning i april/maj 1982 under Falklands-krigen. Fane-effekten er blevet studeret systematisk indenfor

VP-funktionernes ramme. Og det har faktisk vist sig, at den slags variable bliver meget signifikante - de giver en stejl stigning i regeringens popularitet; men halveringstiden for den slags »popularitets-tinder« er kun på ét kvartal, så selv de største af den slags tinder er væk på under et år. Det har givet en ganske kraftig diskussion af om der var noget tilbage af »Falklands-toppen«, da Margaret Thatcher vandt det næste valg $\frac{3}{4}$ år senere (sammenlign her Norpoth, 1987, og Sanders, 1987).

Denne meget hurtige halveringstid er værd at hæfte sig ved for den tyder unægtelig på at folk i deres politiske adfærd har en meget kort tidshorisont.

Vender vi os derefter imod de økonomiske variable, gælder det for det første, at det er ret få variable, der overhovedet er blevet statistisk signifikante i disse funktioner. Der er især to, der altid går igen:

(1) Arbejdsløsheden - især i form af arbejdsløshedsprocenten, hvor det typisk viser sig at når arbejdsløshedsprocenten år op med ét procentpoint, koster det regeringen 0.5 til 1% af vælgertilslutningen. I stedet for arbejdsløsheden bruger man somme tider den reale vækstrate (stigningen i nationalproduktet i faste priser). Effekten er stort den samme; men da vækstraten er mere letbevægelig end arbejdsløsheden (se Paldam, 1987a, om sammenhængen mellem de to variable) er effekten tilsvarende mindre og fortegnet er naturligvis det modsatte.

(2) Inflationstakten - især i form af den procentuelle stigning i forbrugerpriserne. Her er effekten mere variabel. For små inflationsrater (dvs. et par procent) reagerer regeringspopulariteten ikke på et par småændringer i inflationstakten; men for høje inflationstakter bliver effekten hurtigt helt dominerende i relationen. Kraftige stigninger, som f.eks. et hop fra 5 til 10% inflation vil typisk koste regeringen 4-5% af vælgertilslutningen¹¹⁾. At overleve en kraftig inflationsbølge er svært for en regering. Man har ofte diskuteret om inflation egentlig er så slemt; men der er ingen tvivl om, at vælgerne er imod inflation.

Der er andre variable, der aldrig slår ud. Herunder betalingsbalancen. Den bekymrer vælgerne sig ikke om - og det er sært, for de burde da vide, at en dårlig betalingsbalance indvarsler økonomiske stramninger. Der er 5-6 andre variable, der af og til giver signifikante koefficienter; men som ikke er så konsistent signifikante at de skal diskuteres her. Det bør dog nævnes at specielt for Danmark, har stigninger i indkomstskattetrykket kunne vises at have en klar effekt (se Paldam & Schneider, 1980). En stigning på 1% i skattetrykket kostede regeringen en tilslutning på 1% af vælgerne; men det er

ikke et resultat, der går igen i andre lande.

Der er tre generelle træk som det er værd at diskutere lidt nærmere. For det første er spørgsmålet om tidshorisonten for de økonomiske variable, for det andet spørgsmålet om den samlede forklaringskraft af de økonomiske variable, og for det tredje den mulighed at funktionerne er asymmetriske over en god og en dårlig økonomisk udvikling.

Hvad angår tidshorisonten er resultatet igen her, at man finder korte til ekstremt korte tidshorisonter i VP-funktionsanalyser. De fleste undersøgelser finder, at kun et til to kvartaler er relevante i disse funktioner. D.v.s. stiger arbejdsløsheden så er det et problem for regeringens popularitet i det næste halve år; men så er det ikke noget »problem« mere. I Hibbs's model (f.eks. Hibbs, 1982), hvor meget raffinerede statistiske teknikker anvendes, kan der påvises en effekt i næsten to år; men i det andet år er det under alle omstændigheder en meget lille effekt.

Resultatet svarer altså til, *at der er myopiske, bagudrettede forventninger*, på dette område. Det har generet nogle teoretikere; men for mig at se er det et helt logisk resultat, i betragtning af den ekstremt lille fordel vælgerne vil få ud af at få deres forventninger forbedret - jf. valgparadoxet i indledningen.

Her er et lille indskud på sin plads om forskellen mellem V- og P-funktioner. Ikke overraskende finder man nemlig de bedste fits og korteste tidshorisonter for P-funktioner, der forklarer Gallup-resultater. Når folk besvarer en henvendelse fra en interviewer til en popularitetsundersøgelse er det typisk her og nu uden tid til at tænke sig det mindste om. Når de står i stemmekabinen har de i det mindste haft tre uger til at beslutte sig. Dertil kommer at de under valgkampen er blevet bombarderet med (mere eller mindre påli-

delige) oplysninger. Det er derfor klart, at de simpleste forventninger må være dem, der fremkommer i P-funktioner. Man ser da også at popularitetstallene for de forskellige partier bevæger sig særligt meget lige op til valg.

Det andet spørgsmål er, hvor stor en del af regeringspopularitetens udsving, der i snit forklares af de økonomiske variable, d.v.s. hvor stor er *e-fraktionen*. Her er resultatet nogenlunde klart, omend det naturligvis er variabelt. Tallet ligger på omkring 30%. D.v.s. med en middelspredning på 4-5% (af vælgertilslutningen) på valgresultater, kan man altså regne med at økonomien giver 1-2% i snit. Det er ikke meget; men dog i mange tilfælde nok til at give forskellen mellem at vinde og tabe.

Der er endelig det interessante spørgsmål, der trænger sig på, for en række af de tidligste analyser (først Mueller, 1970) fandt, at de økonomiske variable havde en asymmetrisk effekt, sådan at det ganske vist skadede regeringspopulariteten, hvis økonomien udvikler sig dårligt; men det gavnede ikke populariteten, hvis økonomien udvikler sig godt. Mueller taler poetisk om en »kick-the-rascals-out effekt«. Den genfindes af og til; men er mere og mere blevet fortrængt af symmetriske modeller, der faktisk synes at passe bedre på tallene.

III. VP-funktionernes mikrogrundlag og deres stabilitetsprogram

Som omtalt er ansvarlighedshypotesen det teoretiske grundlag for disse funktioner. Ansvarlighedshypotesen giver dem et generelt »rationalitetsgrundlag«, så på en måde har man en mikroteori for disse funktioner. Men der er langt til, at mikro-

grundlaget er virkeligt grundigt udarbejdet¹²). Lad os nævne et par problemer:

Helt fra starten (jf. Stiegler, 1973) har det været hævdet, at det var meningsløst at forvente at arbejdsløsheden skulle påvirke valgresultatet. For det vi taler om er udsving i arbejdsløsheden på af størrelsesordenen 1-3 procentpoint over en regeringsperiode. Det rammer kun få vælgere, og hovedparten af dem er nok under alle omstændigheder til venstre. Så det burde kun få en forsvindende indflydelse på valgresultatet.

Heroverfor er der to modargumenter på det *konkrete* plan: For det første er der den kendsgerning, at arbejdsløshed rammer mange flere end de 1-3% - en stor del af arbejdsløsheden udgøres af mange korte arbejdsløshedsperiode, så en stigning i arbejdsløsheden mærkes af mange flere end man umiddelbart skulle tro. Dertil kommer, at næsten alle har en stor familie- og vennekreds. Der er nok ikke mange, der kender under 200 mennesker, så når arbejdsløsheden går op, vil vi faktisk alle støde på dette fænomen i vores omgangskreds. Mere *generelt* rejser denne problemstilling to spørgsmål:

(1) afspejler vores valg-adfærd vores personlige erfaringer eller vores generelle samfundsopfattelse. D.v.s. skifter vi parti fordi vi *selv rammes* af (f.eks.) arbejdsløshed, eller fordi vi ser, at *samfundet rammes*. Den klassiske undersøgelse er her Kinder & Kiewiet (1979), der viser, at hypotesen om, at det er os selv, der alene tæller (the personal grievance), *ikke* er det afgørende. Folk stemmer ud fra deres opfattelse af, hvordan *samfundet som helhed* udvikler sig. Da det også er det, valgene drejer sig om, er det jo for så vidt et meget fornuftigt resultat, og selv om det ef en del diskuteret, har det grundlæggende resultat ikke kunne rokkes. Men der er endnu en vinkel at overveje.

(2) hvorfra har folk deres informationer? Generelt afspejler de makroøkonomiske variable naturligvis den gennemsnitlige økonomiske udvikling, sådan som de skal. På den anden side er det ofte demonstreret, at folk kun har en meget begrænset forståelse for nationaløkonomi¹³). Hvis man spørger folk om, hvad inflationstakten er lige nu, og hvor meget det reale nationalprodukt vokser med, så får man nogle højst mærkværdige svar. Folk ved formentlig godt, at vi har et betalingsbalanceunderskud; men hvad betalingsbalancen egentlig er for noget, er der ikke mange, der ved, osv. Og når folk nu er så dårligt underrettet, så kan man spørge sig selv om, hvordan de kan reagere på disse variable.

Ser man (1) og (2) i sammenhæng, viser der sig et interessant mønster. For det første er det kun nogle få variable, der giver udslag i VP-funktionerne, og det er netop de variable, der modsvarer vores hverdagserfaringer. Dvs. at det er realistisk at tro, at den gennemsnitlige avislæser ved at kombinere sine egne observationer med sine avisindtryk kan få en god opfattelse af om det går godt eller dårligt på disse områder. Men en nærmere analyse af hvilken rolle pressedækning og hvilken rolle mere personlige observationer spiller for VP-funktionerne findes ikke.

Et andet problem der er grund til at vende tilbage til er det politiske stabilitetsproblem. Det er nemlig en kendsgerning, at *de »bedste« VP-funktioner er fundne i lande, der har et to-parti system eller i det mindste et to-blok system*. Det forekommer umiddelbart urimeligt at gøre en svag mindretalsregering ansvarlig for den økonomiske udvikling. Ja, man kan måske endog forestille sig mange vælgere, der vil slutte op omkring regeringen, hvis de lever under et kaotisk partisystem, og økonomien går skævt. Stemmer man imod

regeringen, kan det jo være, at styring bliver endnu mere vanskelig.

Man kan have en mistanke om at årsagen til, at VP-funktionerne går væsentligt dårligere i kaotiske multiparti-systemer er, at der kommer til at indgå en *stabilitetsdimension* stemmefgivelsen. I vores studium af Danmark (Paldam og Schneider), 1980) viser det sig faktisk, at det traditionelle ansvarlighedsmønster kun kommer frem i data i perioden før 1973¹⁴), hvor den store partisplittelse opstod. Lærerne vil sikkert huske, hvordan vi havde et øjensynligt(!) meget stabilt 5-parti-system med to klare blokke før 1968: VK-blokken og SR-blokken. Herefter blev SF stadig større og socialdemokratiet derfor stadig mere trængt, og de Radikale blev dermed mere »løse« i forhold til to-blok systemet. I årene efter 1973 er der intet ansvarlighedsmønster at finde i den danske P-funktion. Der er nærmest det *modsatte* mønster. Men måske er der nu langsomt ved at genopstå et to-blok system med en VKR (m.m.)-blok på den ene og en SSF-blok på den anden side. Det kan så nok få ansvarligheds-mønstret frem igen. Der er dog stadig en række små partier og en vis »løshed« i blokkene. Det har vist sig, at der er den samme omvendte stabilitetsfaktor i VP-funktionerne også i andre ustabile systemer, jf. Bellucci (1987) og Paldam (1987b).

Det betyder alt sammen at VP-funktionerne ikke er helt så solidt et instrument som man kunne håbe. Disse funktioner er temmelig ustabile, og har en begrænset forklaringskraft; men på den anden side er de fundet så tit og i så mange lande at der tydeligvis er noget om snakken. Vælgerne reagerer tydeligvis på økonomien.

IV. Nogle størrelsesordener til slut
Med alle disse forbehold er det alligevel

muligt at give nogle omtrentlige størrelsesordener, der gælder i det omfang vælgerne opfatter valget som et reelt valg mellem to regeringsalternativer. En regering, der på en gang kan fastholde en lav inflationstakt og reducere arbejdsløsheden med et procentpoints kan opnå en gevinst på $\frac{2}{3}$ procent af vælgerne, hvis valget afholdes kort tid efter faldet er indtruffet. På samme måde kan der sikkert scores en lignende gevinst på at nedsætte indkomstskattetrykket.

Det er naturligvis ikke nogen stor gevinst, i den betydning at den ikke engang kan ophæve den pris på $1\frac{2}{3}\%$, det i gennemsnit koster at regere. Når man tager i betragtning, hvor svært det er at styre økonomien, er det oplagt, at den økonomiske politik ikke er et sikkert instrument til at opnå valgsejre; men selvfølgelig også, at det kan være det udslagsgivende.

De virkelig store gevinster, der er scoret på den økonomiske politik er kun set i lande med høj inflation. Her har store anti-inflationsplaner medført sving i regeringspopulariteten på 10 og 20%.

Omvendt gælder det imidlertid, at der ikke tabes noget til valget ved at gennemføre en skrap politik, i begyndelsen af en regeringsperiode. Ja, virker politikken, kan man endog håbe på at kunne opnå gevinster i slutningen af regeringsperioden, hvor alle vil kunne se at tingene går bedre.

Henvisninger:

- Andersen, T.M., 1986. Modeller for forventningsdannelsen. I Andersen & Vastrup (1986).
- Andersen, T.M. & C. Vastrup (red), 1986. *Nyere økonomisk teori og metode*. Aarhus UP, Århus.
- Bellucci, P., 1987. Italian Economic voting: a deviant case or the quest for a better theory? Kommer i Lewis-Beck & Norpoth (1988).
- Begg, D.K.H., 1982. *The Rational Expectations Revolution in Macroeconomics*. Oxford.
- Frey, B.S. & F. Schneider, 1978a. A Politico-Economic Model of the United Kingdom. *Economic Journal*, 88: 243-53.
- Frey, B.S. & F. Schneider, 1978b. An Empirical Study of Politico-Economic Interaction in the US. *Review of Economics and Statistics*, 60: 174-83.
- Goodhart, C.A.E. & R.J. Bhansali, 1970. Political Economy. *Political Studies*, 18: 43-106.
- Hibbs, D.A.Jr., 1982. On the Demand for Economic Outcomes: Macroeconomic Performance and Mass Political Support in the United States, Great Britain, and Germany. *The Journal of Politics*, 44: 426-462.
- Kinder D.R. & D.R. Kiewiet, 1979. Economic Discontent and Political Behaviour: The Role of Personal Grievances and Collective Economic Judgement in Congressional Voting. *American Journal of Political Science*, 23: 495-527.
- Kramer, G.H., 1971. Short-Term Fluctuations in US Voting Behavior, 1896-1964. *American Political Science Review*, 65: 131-43.
- Lewis-Beck, M.S. & H. Norpoth, 1988. *Economics and Elections in the United States and Western Europe*. (p.t. 20 konference papirer, Bellagio, maj, 1987). Udkommer som bog i 1988.
- Madsen, H.J., 1980. Electoral Outcomes and Macro-Economic Policies: The Scandinavian Cases. p 15-46 in Paul Whiteley (ed). *Models of Political Economy*. London.
- Mueller, D.C., 1979. *Public choice*. Cambridge Surveys Series, Cambridge UK.
- Mueller, J.E., 1970. Presidential Popularity from Truman to Johnson. *American Political Science Review*, 64: 18-34.
- Norpoth, H., 1987. Economic Slumps, political Rallies and the Popularity of Mrs. Thatchers Government. Kommer i Lewis-Beck & Norpoth (1988).
- Paldam, M. & F. Schneider, 1980. The Macro-Economic Aspects of Government and Opposition Popularity in Denmark 1957-78. *Nationaløkonomisk tidsskrift*, 118: 149-170.
- Paldam, M., 1981. a Preliminary Survey of the Theories and Findings on Vote and Popularity Functions. *European Journal of Political Research*, 9: 181-199.
- Paldam, M., 1984. Ved Phillipskurvens sølvbryllup - hvad ved vi om løndannelsen? *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 122/1.

Paldam, M., 1986a. Teorien om de offentlige beslutninger. I Andersen & Vastrup (1986).

Paldam, M., 1986b. The Distribution of Election Results and the Two Explanations of the Cost of Ruling. *European Journal of Political Economy*, 2: 5-24.

Paldam, M., 1987 a. How much does one percent of growth change the unemployment rate. A study of 17 OECD countries, 1948-1985. *European Economic Review*, 31: 306-313.

Paldam, M., 1987b. How Robust is the Vote Function? A Comparative Study of the Elections in the OECD Area 1948-85. Udkommer i Lewis-Beck & Norpoth (1988).

Paldam, M., 1987c. Inflation and political instability in eight Latin American Countries. *Public Choice*, 52: 143-168.

Rae, D.W., 1967. *The Political Consequences of Electoral Laws*. (2nd.ed). New Haven.

Sanders, D., 1987. The Popularity of Mrs. Thatcher's First Government: Economic vs. Political Explanations. Kommer i Lewis-Beck & Norpoth (1988).

Sheffrin, S.M., 1982. *Rational Expectations*. Cambridge Surveys Series, Cambridge UK.

Stiegler, G.J., 1973. General Economic Conditions and National Elections. (With Discussion). *American Economic Review*, papers and proceedings, 63: 160-180.

Noter:

1. Denne oversigt bygger på Paldam (1981 & 1987b). I det første af disse arbejder gives der en historisk oversigt over og diskussion af denne litteratur. I det andet arbejde er der en hel del beregninger, og en videreførelse af diskussionen på et mere teknisk plan. Danske beregninger er fremlagt i Madsen (1975) og Paldam & Schneider (1980).
2. Disse tal adskiller sig ikke fra den typiske fordeling af valgresultater, i andre vestlige demokratier, hvor regeringspopulariteten i snit falder med 1.65% over en regeringsperiode; med en middelspredning på 4.5%. Et resultat, der stort set holder uanset valgsystem og partistruktur, jf. Paldam (1986b).
3. Man kan ganske vist »rationalisere« den beslutning på samme måde som højre/venstre dimensionen i folks politiske adfærd. Det er en slags implicit kontrakt, med sociale sanktioner overfor dem der ikke stemmer o.l., men det er svært at påvise at folk ikke er sofavælgere p.g.a. sanktioner. Realiteten er formentlig, at vi alle tager del, fordi vi holder af hele dette store

»show«. Det er også en kendsgerning at fjernsynets valgudsendelser er meget set.

4. Styringsoptimismen har naturligvis fået et langt alvorligere slag efter at det har vist sig, at vi nu på 15. år har en lavkonjunktur med ti procent arbejdsløshed i næsten hele den vestlige verden. Dertil kommer, at de heller ikke kan styre økonomierne i østeuropa.
5. Statsministereffekten er typisk på 2 til 3% af stemmerne, medens det i snit giver et fald på 1.65% af stemmerne at danne regering til alle regeringspartierne til sammen.
6. Der findes ikke p.t. en egentlig oversigt på dansk; men nogle af de mest relevante begreber og pointer er diskuteret i Paldam (1984) og Andersen (1986). Ellers må der henvises til Begg (1981) og Sheffrin (1982).
7. I hvilket omfang nyklassikerne selv tror på deres modeller er naturligvis ikke godt at vide; men det er klart at i og med, at økonomisk teori hidtil har koncentreret sig om det spændende at analysere konsekvenserne af det modsatte tilfælde.
8. En policy-ændring er altså en ændring i en økonomisk-politisk handlingsparameter, så som en skattesats, diskontoen o.s.v.
9. Betegnelsen »regimeændring« bruges her i en helt speciel betydning, der sandt og sige er ret misvisende; men den har desværre vundet hævd.
10. Ved disse to forenklinger forsvinder ganske mange af de mest diskuterede forskelle mellem de mange formuleringer, der er forsøgt.
11. Selv for de mest højinflationsre sydeamerikanske lande gælder at kraftige yderligere stigninger i inflationen altid fører til regeringsskift, på den ene eller anden måde (jf. Paldam, 1987c); medens regeringer der griber ind overfor vild inflation opnår endog særdeles kraftige stigninger i vælgertilslutningen.
12. Det er overalt i økonomisk teori et stort problem, at dersom man stiller strenge formelle krav, kan man aldrig forklare de ting, man iagttaget på makroplanet med den tilgængelige mikroteori, så på trods af store anstrengelser, er vi stadig nødt til at operere med to teorier: en makroteori og en mikroteori. Og VP-funktionerne er en typisk makroteori.
13. Det er klart at de fleste kun vil få en begrænset nytte ud af at få forbedret deres forståelse af nationaløkonomiske sammenhænge, og det er besværligt og tidskrævende at trænge ind i dette fag, så det er sådan set ikke så underligt, at forståelsen er meget begrænset.
14. Ved »skæbnevalget« i 1973 brød det gamle partisystem helt sammen, og siden har vi forsøgt at nå tilbage til et stabilt mønster; men det er ikke helt lykkedes, selv om det er på vej. Det bemærkelsesværdige er, at det store partisammenbrud skete et halvt år før oliepriskrisen udløste den verdensøkonomiske konjunkturedgang.